
*OET DORP.....
.....EN MARKE*

STICHTING HISTORISCHE KRING LOSSER

2000-2

“Oet Dorp en Marke Losser”

*Verschijnt vier keer per jaar onder verantwoordelijkheid van de
Stichting Historische Kring Losser*

STICHTING HISTORISCHE KRING LOSSER

Ogericht 1969

De Stichting Historische Kring Losser stelt zich ten doel de kennis van en de interesse voor de geschiedenis van Dorp en Marke Losser te bevorderen in de meest brede zin.

Bestuursleden van de Kring maken deel uit van de

- Stichting Dorpsbleek,
- Gemeentelijke Straatnaamcommissie,
- Gemeentelijke Monumentencommissie,
- Commissie Open Monumentendag en
- Stichting Erve Kraesgenberg.

De jaarcontributie bedraagt f 20, voor een echtpaar f 25.

Rekeningen t.n.v. Stichting Historische Kring Losser:

- Rabobank Losser 33.73.08.098
- Postbank 3.121.136

Bestuur

Thea Evers-Evers (vz.)	Staringstraat 7	7581 BL Losser	5382613
Herman Bourgonje (secr.)*	Enschedesestr 19	7582 AE Losser	5381615
Georg van Slageren (penn.mr.)*	Hogeweg 36	7582 CH Losser	5382850
Leo Augustijn *	Het Witte Zand 55	7586 GW O'dinkel	5386190
Gerda Hogebrink	Lutterstraat 55	7581 BT Losser	5381291
Stieny Meijerink-Hannink	Lutterstraat 53	7581 BT Losser	5385396
Hermien Scholten-Vos	Gronausestraat 98	7581 CJ Losser	5381972
Suub Smit	St. Maartenstraat 24	7581 AL Losser	5388996

*)Redactie van 'Oet Dorp en Marke', dat vier keer per jaar verschijnt

COLOFON

Oet Dorp en Marke Losser
Verschijnt vier keer per jaar onder
verantwoordelijkheid van de
Stichting Historische Kring Losser

Jaargang 2000 Nr.:2

Heruitgave (2021) en opmaak
van deze; Jack Scholtens

Inhoud

STICHTING HISTORISCHE KRING LOSSER	3
VOORWOORD	5
THUIS HEB IK NOG EEN ANSICHTKAART	7
PIBO OVITIUS VAN ABBEMA	14
LOSSER HEEFT NIETS. "GOEIE MORGEN "	16
LANDVERHUIZERS (2).....	19
2. ELFRINK	22
DOOP- EN TROUWBOEKEN VAN LOSSER EN DE LUTTE	24
UITGAVEN VAN DE STICHTING HISTORISCHE KRING LOSSER	25

VOORWOORD

De Historische Kring Losser werd opgericht in 1969 en zij kan dus inmiddels terug zien op een ruim dertigjarige historie. Als doelstelling werd in de oprichtingsakte vastgelegd, dat de Historische Kring zich zou bezig houden met de beoefening van de plaatselijke geschiedenis, volkskunde en archeologie, het wekken van belangstelling daarvoor en het opsporen en verzamelen van alle materialen die daarmee verband houden. Die doelstelling is nooit waterdicht en er zijn heel veel raakvlakken te bedenken, die ook de interesse van de Historische Kring hebben.

De meeste aandacht is de afgelopen dertig jaar echter uitgegaan naar het verzamelen van materialen en het op schrift stellen en uitgeven van boeken. Naast alle activiteiten voor leden/ donateurs, zoals dia-lezingen en excursies, is de meeste tijd en energie opgegaan aan het schrijven en uitgeven van boeken over de Losserse geschiedenis. Dat heeft geresulteerd in een veertiental uitgaven waar we met recht trots op kunnen zijn. Heel verschillende werken, maar ieder in zijn soort uniek, variërend van veelgevraagde en geliefde fotoboeken over oud Losser, tot specifieke uitgaven, zoals over het Klooster Glane, de geschiedenis van de Hervormde gemeente, de Tweede Wereldoorlog en Losser omstreeks 1890 met daarin opgenomen het verslag van de landbouw enquête.

Een bijzondere plaats in deze rij wordt ingenomen door het Veldnamenboek van Dorp en Marke Losser, bestaande uit 3 delen met de nodige kaarten. Een karwei, waar alle betrokkenen nog steeds met voldoening op terug mogen kijken. De Historische Kring heeft dit monnikenwerk indertijd op eigen kracht vervaardigd en uitgegeven en is niet meegelift met het Provinciale project. Een vooruitziende blik, want nog steeds zijn delen van de provincie en helaas ook van onze eigen gemeente niet in kaart gebracht, maar dorp en marke Losser dus wel.

Welke boeken nog te koop zijn kunt u zien in de literatuurlijst achter in dit , nummer.

Daarnaast verschijnt er voor onze leden/ donateurs vier keer per jaar het periodiekje "Oet Dorp en Marke Losser", dat boekje dus dat nu voor u ligt. Wat de inhoud betreft streven we naar "voor elk wat wils". Een aflevering

zoals deze wordt afgewisseld door een uitgave met een langer artikel over een bepaald onderwerp.

Recentelijk was dat een uitgave over "De dichter Marsman en het zomerhuisje van Menko", met veel aandacht voor de geschiedenis van het voormalige landgoed in de Losserse Zandbergen en het Duitse Bardel (het huidige Aarnink). Een stukje geschiedenis waarover bij veel Lossernaren maar weinig bekend bleek te zijn, gezien de vele positieve reacties die wij hier op mochten ontvangen. Maar zo bestaat er ook een uitgave over de voorloper van de Firma Witzel in Enschede, met daarin het interview met de oude heer Witzel voor de beroemde Arbeid enquête van 1890.

Allemaal dus deelonderwerpen uit de Losserse historie, waarvan wij het leuk vinden, om die boven water te halen en op een aantrekkelijke manier aan u te presenteren.

En dan zijn we bij het doel van deze uitgave, de eerste, die er ook qua uiterlijk fraai uitziet. Tot nu toe was het stencilwerk. Dank zij de inzet van de redactie best goed toonbaar, maar wel met alle beperkingen, zeker wat betreft het opnemen van foto's. Dat liep toch vaak weer uit op een teleurstelling.

Maar zo'n uitgave vier keer per jaar is duur, te duur voor een stichting als de Historische Kring, waar de leden/ donateurs nog altijd slechts f 20 (echtparen f 25) betalen.

Toch zouden wij het leuk vinden om ons periodiekje voortaan altijd in deze vorm te kunnen gaan aanbieden.

Daarvoor is echter nodig dat ons ledenbestand wordt uitgebreid.

"Oet Dorp en Marke Losser" valt nu in de bus bij ruim 300 gezinnen. Wij zouden dat graag verdubbeld willen zien en daarvoor vragen wij uw hulp.

Of het haalbaar is? Wij hopen van wel. Overal om ons heen zie je de belangstelling groeien voor de plaatselijke geschiedenis, dus waarom niet in Losser?

Vandaar dat wij al onze leden/ donateurs dit keer twee exemplaren van "Oet Dorp en Marke Losser" aanbieden. Het moet toch zo zijn, dat u wel iemand kent, waarvan u weet, "die is eigenlijk ook wel geïnteresseerd".

Geef dan dit boekje aan zo iemand en hopelijk wordt hij of zij of allebei dan

ook lid van de Historische Kring Losser. En dat zou ons weer in staat stellen om er in de toekomst voor te zorgen dat "Oet Dorp en Marke Losser" altijd in deze vorm bij u in de bus valt.

De Historische Kring is het waard, Losser is het waard.

Bij voorbaat dank voor uw moeite.

Thea Evers / voorzitter

THUIS HEB IK NOG EEN ANSICHTKAART

*Thuis heb ik nog een ansichtkaart waarop een kar met paard een slagerij J.
v.d. Ven*

*een kroeg, een juffrouw op de fiets 't zegt U waarschijnlijk niets maar 't is
waar ik geboren ben dit dorp ik weet nog hoe het was een kar die ratelt op de
keien een zandweg tussen koren door het vee, de boerderijen en langs het
tuinpad van m'n vader zag ik de hoge bomen staan ik was een kind en wist
niet beter dan dat het nooit voorbij zou gaan.*

Een lied over de goeie ouwe tijd, maar ook een tijd die veel armoede en sociaal onrecht kende. Toch was er ook meer huiselijkheid, gezelligheid en menselijke warmte.

Dit is zomaar een verhaal over het dorp, over het Losser van m'n herinnering en over de straat waar ik, geboren ben, de Gronausestraat. Mijn geboortehuis staat er nog, een blok van vier, naast de winkel van Hogebrink. Een arbeidershuis, zoals vele huizen in die tijd. Een grote woonkamer aan de straatkant met daarachter een woonkeuken met portaal voor klompen, emmers met water etc. In de woonkamer één en in de keuken drie bedsteden. Achter het huis een schuur en een grote tuin, waarin aardappels en groente werden verbouwd. Voor de watervoorziening was er de put. In dat huis heb ik de eerste acht jaren van mijn leven gewoond. We verhuisden daarna naar de Hogeweg, waar m'n vader een huis had gebouwd, bijna recht achter onze tuin aan de Gronausestraat. Mijn speelterrein bleef dus intact. Het huis aan de Hogeweg stond naast het tegenwoordige Staringmonument en moest helaas in de jaren zeventig wijken voor de uitbreidingsplannen van

de gemeente. Alleen de put is nog bewaard gebleven. Die put is door m'n vader gegraven, hij moest daarvoor met een pikhouweel veel zandsteen weghakken om water te krijgen.

Dat hij daarbij geologische vondsten deed, bleek later toen dr. Hijszeler van het Rijksmuseum Twente uit , Enschede dikwijls onze gast was en dan stenen meenam naar zijn museum. Dat het heel bijzonder was vond ik, als achtjarige, ook wel want afdrucken van schelpen en vissen in stenen waren voor mij een groot wonder. De stenen werden door ons gedroogd, mooi opgepoetst en daarna op de schoorsteenmantel gelegd. Wat er allemaal uit die put kwam is nu nog te zien in het Losserse gemeentehuis, waar een verzameling van die stenen aanwezig is.

Maar we gaan terug naar de Gronausestraat, een gezellige buurt met veel activiteiten. Woon- en speelgebied beperkten zich in m'n eerste levensjaren zo rond de winkels van Hogebrink, Fiselier en ten Berge.

Naast ons Jan en Dien Hogebrink met hun kinderen. M'n eerste herinneringen betreffen dan ook dat grote huis met tuin, waar altijd vertier was en waar ik als peuter werd verwend en door de jongens in de geheimen van de grote wereld werd ingewijd. Die jongens waren Sjoerd (de latere kruidenier) en Lou (de latere slager) die

haantjes mestte en daarna vakkundig om zeep hielp, waarbij ik huiverend toekeek. Ondanks dat huiveren was het daar erg gezellig. Dat kwam ook omdat Hogebrink altijd commiezen in de kost had en dat was avontuurlijk en spannend door al die smokkelverhalen.

Ze boezemden ontzag in met hun lange jassen, de kaplaarzen en niet te vergeten de geweren. Aardig is nog te vermelden dat ik in hetzelfde beroep ben terechtgekomen en als jong ambtenaar, gestationeerd in Roosendaal een oudere collega trof, die mijn naam kende en bij Hogebrink in de kost bleek te zijn geweest. Deze collega Roebbers heeft daarna met mij samen de familie Hogebrink weer opgezocht en de contacten hernieuwd.

De eerste boodschappen die ik mocht halen waren natuurlijk in de winkel van Hogebrink. Ik hoor nog de koperen winkelbel en zie me staan voor de

toonbank, met daarachter de vakken met zout, suiker, meel, rijst etc. Dan ... na even gewacht te hebben kwam Jan, altijd neuriënd en een beetje kortademig, want "hij heeft het op de borst", zei m'n moeder. "Wat zal het wezen jong", vroeg hij dan en ik gaf hem m'n boodschappenbriefje, vervolgens kreeg ik dan het bestelde en een snoepje plus een aai over de bol. Jan en Dien vormden een team van degelijkheid. Er werd niet meer gezegd dan nodig was, maar ze leefden toch met iedereen mee. De geuren in de winkel waren een mengsel van kruidenierswaren en koffie. Winkels in die tijd kon je door je neusgaten proeven.

Voor de winkellagen een paar ijzeren deuren met daarop een groot slot. Als we klompen moesten hebben ging het slot eraf, we liepen een stenen trap af en kwamen dan in een kelder waar we de klompen konden passen. Onnodig te zeggen dat de deuren nogal eens omhoog moesten want wie liep er toen niet op klompen?

Alles in mijn jeugd speelde zich voornamelijk af tussen aan de ene kant van de straat het station met de maalderij van Keilerhuis en aan de andere kant café Schorfhaar. De Gronausestraat was trouwens geen gewone straat, het waren er twee, gescheiden door spoorrails heette het aan de overkant de 'Overdinkelsestraat'. Over die rails tufte meerdere keren per dag de trein en als er geen trein was kwam er wel

een lorrie langs met daarop een paar spoor mannen die voor het onderhoud van de baan moesten zorgen. De spoorbaan was aan beide zijden goed afgezet met greppels en palen (bielzen) die om de paar meter waren verbonden met dik gevlochten ijzerdraad. Als we buiten speelden en we hoorden de fluit van de locomotief, was het een rennen om bij het draad te komen en op een paar meter afstand ging dan de trein voorbij. Toen we wat ouder waren kropen we onder het draad door en legden spijkers op de rails en na de treinpassage waren ze zo lekker plat. Het station had voor ons een grote aantrekkingskracht. Vooral het emplacement waar altijd goederenwagons stonden. Achter op die wagons waren remmershokjes waar je via de treeplanken inkloem en gezellig in ging zitten. Ook waren er in die

hokjes handels; als je die overhaalde kon je de stoom uit de leiding laten sissen; prachtig toch. Soms mocht ik mee op een locomotief die wagons bracht of haalde bij de fabriek van Van Heek. Dat was natuurlijk het summum van genot, bij de machinist en z'n helper op de bok, toekijken hoe met een grote schop de kolen op het vuur werden gegooid. Bij elke gevaarlijke overgang de stoomfluit bedienen, fantastisch.

Er waren in de straat een paar overgangen o.a. bij ons voor het huis, naar Fiselier de overbuurman. Die had een winkel in elektrische artikelen en verkocht o.a. ook radio's. In een raampje boven de etalage had hij een luidspreker ingebouwd en daaruit kon de hele buurt de voetbalwedstrijden van het Nederlands elftal, de T.T. in Assen, nationale feestdagen etc. volgen. Het was op straat dan een gezellige drukte, want vooral het voetbal was voor ons een spannende aangelegenheid.

Naast de winkel van Fiselier woonde bakker ten Berge. Daar zagen we hoe het brood werd gebakken in de met takkenbossen gestookte oven. Een lekker ruikende overkant waar we vaak stonden te kijken naar het werk in de bakkerij. De bollen deeg op de werkbank, een vleugje meel erop, nog een paar snelle handelingen en dan ging het spul in het blik om na een tijd in de oven er uit te komen als een mooi bruin brood.

Een onvergetelijke jeugd met de straat als speelterrein. Dat kon toen nog, want er passeerden natuurlijk wel auto's maar dat bleef beperkt tot een enkele vrachtauto, de dienstbus van de TAD en 's morgens en 's avonds de bussen met arbeiders van de textiel fabrieken in Enschede. We konden nog naar hartelust voetballen, knikkeren, hoepelen, hinkelen, vangen en verstoppen. Een ongekende rijkdom van kinderlijk vermaak. We waren verder druk met het opschrijven van autonummers, de A uit Groningen, de B uit Friesland en bijvoorbeeld de HZ uit het westen. De E was minder in trek, want dat was Overijssel en die kenden we al.

's Winters bij vorst hadden we een glijbaan voor de winkel van Hogebrink, 'slinderen' noemden we dat. Hogebrink vond dat trouwens niet zo'n goed idee en steevast gooide hij er dan de asla van de kachel op leeg, waardoor we weer opnieuw konden beginnen. Als er sneeuw lag en dat deed het voor mijn gevoel in die winters altijd, mochten we wel eens met de mooie grote slee van Scholten, de aannemer die ook bij ons in de buurt woonde. Een pracht slee waar je met z'n vieren in kon zitten.

Als tegenprestatie mocht Ciska, de dochter van Scholten, met ons voetballen, wat ze heerlijk vond.

Dat voetballen gebeurde altijd bij Fiselier voor de deur en Nollie Fiselier, die door een handicap z'n benen in beugels had, was het fanatiekst.

Het was uitkijken geblazen als de bal bij hem in de buurt kwam, want je was dan verzekerd van een behoorlijke doortrapactie zijnerzijds, overigens in alle vriendschap.

Het bonte straatleven bestond ook uit wonderlijke mensen, zoals Prik en Prak. Moeizaam sjokkend achter de kinderwagen met negotie waaruit ze band en naaigaren aan de man (vrouw) probeerden te brengen. Als het mooi weer was lieten ze zich zomaar zakken in de berm langs de straat, de pet in de ogen en snurken maar. Verder waren er Manus en Marinus, altijd op de fiets vaderlandse liederen zingend, wat ze ook in de oorlog stug volhielden, tot ons aller vermaak.

Losser, een dorp vol muziek met vele goede muziekgezelschappen, die er veel op uit trokken. Elk weekend was er wel een optocht en wij als kinderen er achteraan. De muziek werkte zo aanstekelijk dat we met de jeugd uit de buurt ook muziek gingen maken met eigen gemaakte toeters en blikken trommeltjes. En dan waren er de vele straatmuzikanten, die door het dorp trokken, meestal groepjes van drie of vier man die bestonden uit een accordeon, een saxofoon, klarinet en drumstel. Om de zoveel meter gingen ze staan spelen. Wij mochten dan bij het verder trekken de grote trom dragen.

Twentsche Jazz Boys van de gebroeders Scheffer

De bekendste bands waren die van Bijkerk en de Twentsche Jazz Boys van de gebroeders Scheffer. Niek op accordeon en Karel op saxofoon. Op verzoek maakte hij er een lachende saxofoon van.

En wat de optochten betreft, de meest vreemde vonden wij die van de Heilige Kindsheid. Het was een belevenis om onze buurjongens verkleed als negertjes en de meisjes als witte engeltjes voorbij te zien trekken in een wonderlijke stoet, verbeeldende bruine en zwarte mensen uit de missiegebieden.

In de straat hadden we ook twee fabrieken, namelijk de weverij van Holtex met z'n altijd klepperende weefgetouwen en de melkfabriek. Die fabriek speelde ook een grote rol in ons leventje want we mochten vaak mee op de melkwagen. Ik ging dan met Tiese Damhuis langs de Gronausestraat naar de Hogeweg. Eindpunt was de fabriek, waar we meehielpen de kar schoon te maken en het paard uit te spannen.

Bij alle leuke dingen in m'n leven was het toch de muziek die me het meest

aansprak. Het was dan ook vanzelfsprekend dat ik al heel jong lid werd van Sempre Crescendo. Mijn lesgever op klarinet was Roelof Loff, onze vroegere buurman en dat gebeurde in z'n huis aan de straat. Roelof was solo-klarinetist en een bevlogen muzikant, tevens voorzitter van Sempre Crescendo. Trots was ik dat ik daarna mee mocht spelen in dat mooie corps. Wat ik tot mijn vertrek uit Losser (in juli 1945) heb mogen doen. In mijn geheugen hoor ik in de verte nog dat diepe gebrom van de grote bas van Hannes de 'basbloaser' (van Huizen) en de melancholieke klank van de tuba van Rache Zwolle.

Gemist heb ik ze, m'n vrienden van de muziek en gemist heb ik mijn dorp. Wat is er allemaal niet aan dramatiek en vreugde aan en langs de straat voorbijgegaan. De stakingen bij Van Heek, waarbij de marechausees te paard door de straat galoppeerden. De laatste maanden van de oorlog, toen de mannen uit Oldenzaal in onafzienbare rijen naar Gronau werden gedreven onder bewaking van de Duitse soldaten. De twee dagen voor de bevrijding toen het Duitse leger in desolate toestand en volkomen uitgeput, slapende op kanonnen en gevechtswagens richting dorp trok. Daarna de onvergetelijke en uitzinnige vreugde bij de intocht vanuit Gronau van de Engelsen en Canadezen. De bevrijding die we zo intens hebben gevierd, voor mij één van de gelukkigste dagen van mijn leven.

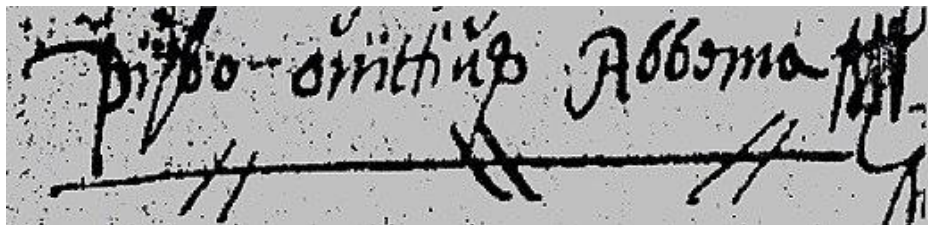
Dit was dan een verhaal over de Gronausestraat, zoals ik het beleefd heb, met alle lief en leed in die vooroorlogse tijd. Veel is er veranderd maar de goede herinneringen zijn gebleven.

De tijd gaat voorbij zeggen we maar wij vergissen ons.

De tijd blijft maar wij zijn het die voorbij gaan. (*Pascal 1623 – 1663*)

Hans van Huizen (Denekamp)

PIBO OVITIUS VAN ABBEMA

Pibo Ovitijs van Abbema was de, in 1598 benoemde, eerste predikant van de Hervormde Gemeente Losser.

Pibo was een vreemde vogel, die door wijlen Herman Dalenoort werd beschreven als zo'n Godvergeten charlatan, dat het zelfs nu nog moeite kost om in de kerkgeschiedenis van Nederland iemand aan te wijzen die een grotere 'Loegenaar, tovenaer, quacksalver en weerwolf was dan hij.

In '400 jaar Hervormden in Losser' nuanceer ik dat beeld een beetje door Pibo te plaatsen in de politiek en religieus zeer chaotische tijd van de beginjaren van de Reformatie in de Nederlanden.

Tot mijn verrassing ontving ik al enkele weken na de presentatie van het boek in 1998 een erg aardige brief van dr. P .H .A.M. Abels (kerkhistoricus, secretaris van de Vereniging voor Nederlandse Kerkgeschiedenis en tevens schrijver van 'De broeders van Twenthe' over de eerste Twentse dominees). Hij schreef mij dat hij met belangstelling had kennis genomen van mijn boek, met name van de paragraaf over Pibo Ovitijs van Abbema. De heer Abels heeft Pibo Ovitijs van Abbema 'ontdekt' in de kandidaatsfase van zijn studie geschiedenis en is sedertdien gefascineerd door diens fysieke en geestelijke omzwervingen. Pibo heeft hem nooit losgelaten. Hij poogt de legpuzzel van diens levensverhaal verder te completeren en dat te laten volgen door een publicatie .De speurtocht die daarvoor nodig is heeft de afgelopen jaren tal van wetenswaardigheden aan het licht gebracht die- zo schrijft de heer Abels -'mij in staat stellen een oordeel over Pibo te vellen dat veel dichterbij dat van Herman Dalenoort ligt dan u voor mogelijk houdt'. De heer Abels wees mij nog op zijn bijdrage aan het Biografisch Lexicon voor de

Geschiedenis · van het Nederlandse Protestantisme (deel 3) waarin een deel van de nieuwe onderzoeksresultaten is opgenomen. Daarom nu de volgende aanvulling op '400 jaar Hervormden in Losser'.

In 1591 was Pibo predikant geworden in Terborg. Daar ontstonden echter grote problemen voor hem, want op de vergadering van de classis Zutphen, waar Terborch onder viel, bleek dat: ' grove ende schendtllijke stukken, beyde die leer ende leven betreffende, van hem bewyselyck syn voertgebracht'. Wat de inhoud van die stukken was geweest was mij toen ik mijn boek schreef onbekend. Het volgende brengt licht in die duisternis.

In 1586 vroeg Pibo, voorzien van een attestatie van de kerk van Amersfoort, aan de kerkenraad van Delft hem bij de magistraat als medicus aan te bevelen opdat hij zijn 'conste' vrij mocht uitoefenen. Hij vroeg tevens tot het avondmaal te worden toegelaten maar bekende problemen te hebben met een vrouw die hij 'beslapen' had. In Amersfoort zou hij daarvoor al schuld beleden hebben. Bij nader onderzoek door de Delftse kerkenraad bleek Pibo echter 'een boeff te zijn, die 2 off 3 vrouwen getrouwt ende beslapen heeft'. In 1588 wordt Pibo, tijdens een zware pestepidemie, aangetroffen als stadsmedicus van Duisburg. In Duisburg ontmoet hij een zekere Caspar, prior van een klooster, bij wie hij te biecht gaat. Waarschijnlijk heeft deze Caspar hem ertoe aangezet zich op het geestelijk welzijn van de medemens te richten. Pibo houdt echter geheim dat hij getrouwd is en 2 kinderen heeft en laat zich in Keulen tot priester wijden. De bisschop van Roermond stuurt hem naar de parochie van Kessel. Als zijn vrouw en de beide kinderen zich daar bij hem voegen, wordt hij echter door de bisschop verdreven.

Daarmee begon voor Pibo een lange zwerftocht, waarbij hij er telkens in slaagde ergens voor korte tijd als pastoor of 'gereformeerd' predikant zijn brood te verdienen. Pibo is het schoolvoorbeeld van de 'loper', de zielzorger die in de begintijd van de Reformatie weet te profiteren van het tekort aan priesters en/of geschoolde predikanten. Hij kon zich vaak handhaven bij de gratie van ambachtsheren, die hun collatierecht (het recht om de pastoor /

predikant te benoemen) toepasten zonder zich daarbij van de kerkelijke instanties veel aan te trekken. Eén voorbeeld daarvan kunt u lezen in mijn boek: Maria van de Berg, zuster van Willem van Oranje en weduwe van de Gelderse stadhouder Willem van de Berg benoemde Pibo in 1591 in Terborch en haalde hem in 1596 naar Didam.

Dat Pibo balanceerde op het breukvlak van Rome en Reformatie bleek het duidelijkst op het eiland Wieringen. Toen hij in 1609 in Utrecht verbleef en het er naar uit zag dat hij er niet in zou slagen nog ergens als predikant beroepen te worden, probeerde Pibo weer in het genot te worden gesteld van de pastoriegoederen van Kessel, waar hij in 1590 door de bisschop was verjaagd.

Hij bediende zich bij dit verzoek van een getuigenis, dat op 14 juli 1596 was opgemaakt door Ysbrant Jacobs, pastoor van Wieringen. Deze verklaarde dat Pibo als pastoor op het eiland de vervallen 'Catholiecke Romsche religye' weer zou hebben doen opbloeien.

Anderzijds beschikte Pibo ook over een getuigschrift, waarin door de gereformeerde gemeente op Wieringen hoog werd opgegeven van zijn werkzaamheden als predikant. Pibo had kennelijk twee heren gediend.

Pibo zou in zijn leven achtervolgd blijven worden door geruchten en beschuldigingen aangaande zijn 'roomse' verleden en zijn medische activiteiten. In het Twense werd kennelijk niets bespeurd van deze geruchten, want na zijn - door plunderende Spaanse legers - gedwongen vertrek in 1599 uit Enschede en Losser kreeg Pibo van de strenge classis en kerkenraad van Deventer twee uitstekende getuigschriften mee.

Georg van Slageren

LOSSER HEEFT NIETS. "GOEIE MORGEN "

Onlangs is de Historische Kring Losser eigenaar geworden van foto's, documenten, boeken en manuscripten uit het bezit van oud-burgemeester C.J.A. van Helvoort.

Eén van de manuscripten is getiteld 'LOSSER-Bijzonder Twents dorp' (De Gemeente Losser in haar Twentse geschiedenis en folklore) en is gedateerd februari 1953. Dit manuscript is in 1981 door de Historische Kring Losser en de Historische vereniging " De Dree Marken" de Lutte uitgegeven onder de titel 'Losser voorheen en thans II'. In dit manuscript troffen wij de drukproef aan van een artikel van de hand van de heer Van Helvoort. De bestemming van dit artikel - dat waarschijnlijk eveneens dateert uit de jaren dertig van de vorige eeuw - konden we tot nu toe niet achterhalen, maar de inhoud is te aardig voor ons dorp om in vergetelheid te laten rusten en daarom nemen we de tekst op in deze uitgave van 'Oet Dorp en Marke Losser'. Lees en geniet.

Toen we als groot bewonderaar van agrarisch en industrieel Twenttheland, de uitgever van dit boekwerk verzochten een artikel over Losser te schrijven, kregen we ten antwoord: "Maar dat zal niet meevallen, want Losser heeft zoo weinig om over te schrijven, geen handel, geen monumenten, geen merkwaardige gebouwen, nagenoeg geen industrie. Losser heeft niets. Doch probeert u het maar eens."

Losser heeft niets. Goeie morgen.

Moet je Jaar en dag door Twenttheland hebben gezworven, hetzij op de fiets, hetzij te voet met den rugzak op, moet je daar zelf met volle teugen hebben genoten, moet je daar zelf in die goddelijke Junimaand met volle handen de orchideeën zoo maar langs het rijwielpad geplukt hebben zoodat 's avonds de heele slaapkamer vervuld was van de zoete geuren van *Platanthera bifolia*, moetje nog de aangenaamste herinneringen hebben aan de koele golfjes van de Dinkel, moet je op een schitterenden avond in den voorzomer de gouden zon hebben zien wegzinken, terwijl heel dat wonderlijke land van sagen en fabrieken, van legenden en folklore en bosch en heide aan je voeten lag, terwijl je boven op den Tankenberg in stomme bewondering haast in verrukking den nacht met slependen tred hoorde nader komen, en we ons niet konden los scheuren uit deze schier onwezenlijke werkelijkheid, waarvan de rijen schoorstenen aan den einder vrijwel de eenige representanten waren

Neen, wie dit alles heeft geschreven in het gulden boek zijner herinnering en deze fonkelende bladzijden kan opslaan bij het redigeeren van een artikel over de grensstreek van Losser, die zou uren door kunnen gaan over al het genotene in dit land van de oude Tubanters en van de Saksers, doch dat laat de ruimte weer niet toe.

En daarom Losser moge dan niets hebben waar gidsen en propagandageschriften zoo graag gebruik van maken om vreemdelingen te trekken, de pomp waar Karel de Groote nog water gedronken heeft, of het bed waarin Napoleon geslapen heeft, of het kasteel waarin graaf Zusenzoo geboren is en de kerk waarin hij is begraven Inderdaad heeft Losser dat niet - maar Losser heeft wel één groote, neen een hele schatkamer, waarvoor geen cerberus staat, noch entree wordt geheven. Dat is: het natuurschoon.

Gij, Nederlandsche toerist of vacatieganger, die nog geen plan hebt gemaakt voor den komenden zomer. Zet u eens voor de kaart van Nederland, zoek Twenthe op, en daarin weer de meest oostelijk gelegen plaats. De grens maakt er een uitstulping, want anders had Losser niet meer in Nederland gelegen, en er zijn zelfs tijden geweest dat men in Losser beter met Duitsch dan met Nederlands geld terecht kon. Maar, zoals gezegd, neem de kaart voor U, zoek Losser op, zet daar een kruisje bij, en ga er heen als U de deur van kantoor of fabriek achter U hebt dicht gegooid. Wij hebben al eens eerder in deze uitgave gezegd, dat men Twenthe niet leert kennen als men er per auto door raast of alleen in de groote plaatsen verwijlt. Twenthe leeren kennen is alleen mogelijk als men doordringt tot in de intimiteiten van het schoone land zelf, als men dwaalt langs de bekoorlijke holle weggetjes, als men wandelt langs de oevers van de murmelende beekjes of ligt te dromen aan den rand van een gulden korenveld, kwistig gestoffeerd met klaprozen en korenbloemen. Daar klopt het hart van Twenthe, daar krijgen de sagen en legenden opnieuw gestalte, daar kunt ge het helaas verdwijnende "losse hoes" nog bewonderen, de oude Saksische boerderij waarin de moderne tijd nog geen scheidsmuur heeft opgericht tusschen des landman's gezin en zijn vee.

Beklim dan , lezer, den Tankenberg in de Lutte, en ge ziet dit alles aan uw voeten uitgespreid, ge ziet de donkere bosschen, de golvende hei en de lachende korenlanden, ge ziet den Dinkel vrolijk door het landschap huppelen en de zon dit alles overgieten met haar levenwekkenden gloed - lezer, dit schouwspel is van een onvergetelijke schoonheid. Dit is Twenthe. En als ge dit land hebt leeren kennen , als ge het hebt lief gekregen, dan zoudt ge er in elk jaargetijde willen zijn, dan zoudt ge in de Lutte willen zijn, als het jonge groen, gekust door de eerste zonnestralen, uit den bolster spruit, dan zoudt ge er ook willen zijn als, in de herfst, de vlammen uit de eikenblaren slaan en de stervende natuur nog eenmaal zich in opperste schoonheid den mensch vertoont. En zelfs als de sneeuw uit het oosten is gekomen, van achter de Westfaalsche heuvels, dan nog moet ge Twenthe zien, hier in Beuningen, in de Lutte en het Losser's Dinkelland.

Aan den einder rooken de schoorsteenen der fàbrieken, het bedrijvige en nijvere Twenthe. Hier, in de eenzaamheid, is dat andere Twenthe, dat schoon is en lieflijk, als de bruid die naar het altaar schrijdt. Zoudt gij lezer, dan geen bruiloftsgast willen zijn?

LANDVERHUIZERS (2)

In Oet Dorp en Marke van oktober vorig jaar publiceerde Leo Augustijn een lijst met namen van personen die in de tweede helft van de 19e eeuw vanuit Losser naar Amerika waren geëmigreerd. De oproep om informatie over families of personen uit die lijst vond gehoor bij twee van onze leden: Joh. Luizink en Hermannus J.P. Elferink (overigens beter bekend als Paul). Zij waren bovendien bereid om hun verhaal op te schrijven zodat u - als lezer van Oet Dorp en Marke - ook kennis kunt nemen van het wedervaren van dorpsgenoten in den vreemde.

1. LINDEBAUM

Allereerst de naam Lindebaum. De aangehaalde naam Lindebaum is waarschijnlijk Bernard Lindebaum, die samen met zijn broer August naar Amerika is gegaan. Voor hun vertrek waren zij een tijdlang als grofsmid werkzaam op Kasteel Twickel in Delden. Zij waren broers van Engelbert Lindebaum die op 17 april 1905 in café Ziegler in Losser, op een openbare verkoop de steen- en pannenfabriek "de Werklust" kocht.

Engelbert Lindebaum stond toen geregistreerd als houthandelaar. Op 12 mei 1923 verkocht hij de fabriek weer op een openbare verkoop in café ter Denge aan Alfonsus Osse, toen geregistreerd als horlogemaker. Engelbert Lindebaum stond toen aangetekend als koopman.

Van de geëmigreerde August Lindebaum is bekend dat hij drie zonen had. Een van deze zonen (Herbert) sneuvelde als Amerikaans soldaat (Staf Sergeant) tijdens de slag in de Ardennen tegen de Duitsers (7 februari 1945). Bernard had allemaal dochters, hoeveel is mij echter onbekend.

Tante Lies (Elisabeth Maria Uijlenkate), een zuster van mijn moeder, was een dochter van Johannes Uijlenkate en Engelina Lindebaum, die in die dagen de boerderij "Töns" aan de Enschedesestraat runden. Haar werd gevraagd of zij oom August in Amerika wou assisteren. Die had blijkbaar behoefte aan Nederlandse aanspraak. Zij is daar ook een tijdlang in huis geweest. Ze heeft de reis naar de overkant van de grote plas alleen gemaakt. Oom August heeft haar in Amerika aan de kade opgewacht. Of hij haar of zij hem niet goed kende blijft een vraag. Ze was toen amper 20 jaar. In ieder geval moest zij een roos in haar rever dragen om mislopen te voorkomen. Oom August was een broer van Engeline Lindebaum.

In 1926 is tante Lies voor de eerste keer terug geweest in Nederland. Ik mocht toen, 6 jaar oud, met haar mee naar het "slikkerwinkeltje" (snoepwinkel) van de familie Vonk een eindje verderop aan de Enschedesestraat

voor een afscheidssnoepje. Voor 10 cent mocht ik wat uitzoeken. "Tjonge, dat was een feest".

Haar tweede bezoek was in 1953 en is sterk in mijn herinnering gebleven. Op een namiddag in de zomer kwam een vrouw ons hek binnen. Ik zag haar van verre aankomen en maakte mijn moeder hierop attent. Moeder maakte terloops op dat er al genoeg schooliers aan de deur kwamen. Ik zou de vrouw maar zeggen dat we niets nodig hadden. Naderbij gekomen viel duidelijk op dat zij niet direct uit de buurt kwam. Een grote bril, bijgekleurde lippen en wenkbrauwen en waarschijnlijk ook een verfje op haar haren maakten dat duidelijk. Op een vraag, in slecht Nederlands, of mijn moeder thuis was antwoordde ik bevestigend, maar merkte op dat zij niet te spreken was. Zij drong echter aan en vroeg waar zij dan wel was. Moeder kon haar nieuwsgierigheid niet bedwingen en had waarschijnlijk van achter de gordijnen de ontwikkelingen op de voet gevolgd. Zij opende de deur om de klus zelf te klaren en mengde zich pardoos in het gesprek met de opmerking (vrij vertaald) dat er aan de deur niet gekocht werd, waarop tante Lies zei "Graar" (mijn moeder heette Gerharda) , "wis dien zuster dan nich meer in hoes hebn". Moeders gezicht verschoot meermalen van kleur en ze zei toen aarzelend "Got Lies bies doe dat". Het ijs was daarna snel gebroken.

In 1971 is tante Lies voor de derde en laatste keer in Nederland geweest. Zij is drie keer getrouwd geweest en heeft al haar echtgenoten overleefd.

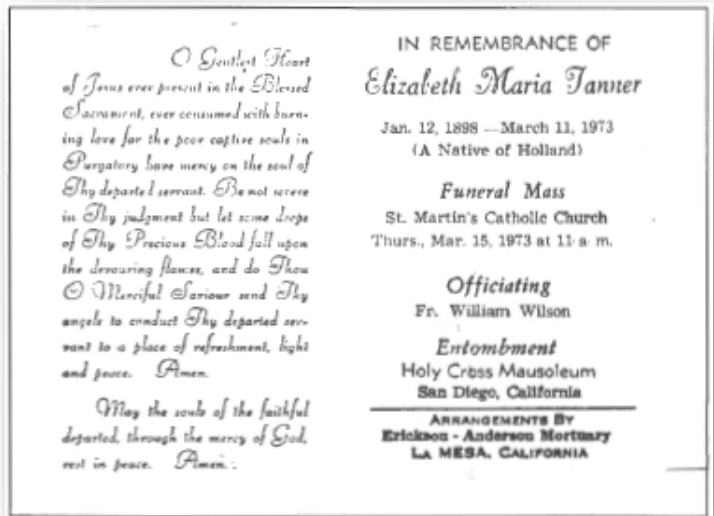
Haar huwelijken bleven kinderloos. Na haar tweede huwelijk heeft zij een tijdlang pannenkoeken gebakken om aan de kost te komen. Zo leerde zij de harde kant van het Amerikaanse leven kennen. Daarover merkte zij op: "Als je hier brood hebt, moet je niet voor 'stoet' naar Amerika gaan".

Na de dood van haar derde man werd zij mede-eigenaar van diens waterbronnen in de buurt van San Diego (Californië), aan de Mexicaanse grens, waar water een schaars goed is.

Nadien heeft zij een wat zwervend bestaan geleid. Ze is in 1973 overleden.

Haar stoffelijk overschot is ingemetseld in een muurgraf in het Holy Cross Mausoleum in San Diego, na een H. Mis in St. Martin Catholic Church.

Joh. Luizink
(Oldenzaal)

2. ELFRINK

Naar aanleiding van het artikel, in één van de vorige boekjes, over landverhuizers wil ik graag het verhaal vertellen over Engelbert Elfrink, geboren 27 april 1833.

Allereerst iets over de schrijfwijze van de naam Elferink. In onze familie gaat het verhaal dat de naam bewust is gewijzigd in Elfrink opdat er na vertrek uit Nederland nooit aanspraken op erfenissen gemaakt konden worden. Dit zou wettelijk geregeld zijn.

Engelbert besloot in 1867 naar Amerika te gaan. Hij bezat niets, hij was alleen en Nederland had hem niets te bieden. Niemand kon hem van deze onderneming weerhouden. Hij vertrok samen met mijn overgrootvader lopend naar Munster.

Tijdens deze tocht heeft zijn vader (mijn overgrootvader) nog geprobeerd

hem te weerhouden van deze gevaarlijke onderneming. Engelbert gaf omgekeerd zijn vader het advies terug te gaan naar Losser omdat in die tijd dergelijke voettochten niet ongevaarlijk waren. In Munster aangekomen heeft hij de trein genomen naar Bremerhaven. Daar aangekomen is hij per zeilboot naar (waarschijnlijk) New York gegaan.

In Amerika aangekomen heeft hij als landarbeider op verschillende bedrijven gewerkt. Uiteindelijk belandt hij in de staat Minnesota in het plaatsje Truport (Stearns County). Hij vestigt zich hier als boer en trouwt met een vrouw die van oorsprong uit Alstätte komt. Ze krijgen vier kinderen, drie jongens en een meisje. De drie jongens zijn allen boer geworden en het meisje werd lerares.

Engelbert Elferink en vrouw Streefveld met drie van hun kinderen

Begin 1900 heeft Herman ter Denge (de opa van de broers Herman en Gerhard ter Denge uit de Hoofdstraat in Overdinkel) een tijdje verkering gehad met de dochter van Engelbert. Toen de verkering uit raakte is Herman ter Denge teruggekeerd naar Overdinkel.

Op de vraag of Engelbert nog een keer terug zou komen naar Overdinkel, antwoordde hij steevast: "Nee, op de eerste plaats wil ik mijn leven geen tweede keer riskeren aan de overtocht en op de tweede plaats wil ik mijn verdiende geld er niet voor gebruiken".

De oorspronkelijke plek waar Engelbert is begonnen als boer wordt nog bewoond door onze familie. De schrijfwijze van Elfrink is in Amerika gewijzigd in Elfring.

Lange tijd is er geen contact geweest tussen Amerika en Nederland. Toen Johan Elferink in 1945 als marinier in Amerika zat, heeft hij via het internationale Rode Kruis het adres weer opgespoord. Hij had al verlof geregeld om zijn familie te bezoeken. Toen zijn eenheid werd opgeroepen om te gaan vechten in Nederlands-Indië ging dit bezoek niet door. Het toeval wilde dat een kleinzoon van Engelbert in het Amerikaanse leger zat en dat zijn eenheid in Brabant lag, tijdens de bevrijding van Nederland. Ook hij spoorde zijn familie in Nederland op en ook zijn bezoek ging niet door, omdat zijn eenheid terugkeerde naar Amerika.

Het duurt dan tot 1985 als Herman Elferink met zijn vrouw Truus (wonende in het oudershuis "de Zoete ") samen met zus en zwager Lies en Ben Loman (woonachtig in Alberta, Canada) de familie gaat opzoeken. Een reis van twee dagen gaat er aan vooraf. Ze bezoeken de familie en brengen een bezoek aan het graf van Engelbert, die op de leeftijd van 83 is gestorven.

In 1985 leeft er nog een tante die Engelbert gekend heeft en zijn enige bezit, een kleine leren portemonnee, is nog aanwezig.

Het verhaal, zoals hiervoor beschreven heb ik verkregen uit mondelinge informatie van mijn vader Gerhard Elferink, mijn oom Johan Elferink en uit de vele informatie en brieven die Truus Elferink heeft over onze familie.

Hermannus J.P. Elferink

DOOP- EN TROUWBOEKEN VAN LOSSER EN DE LUTTE

De stichting Genealogische Werkgroep Twente (GWT) heeft onlangs de werkzaamheden afgesloten voor het maken van de transcriptie van een

drietal voor genealogen en historici van belang zijnde bronnen. Het betreft het doopboek (1667- 1811, Nederduits Gereformeerd thans: Nederlands Hervormd) van Losser, het trouwboek (1716 - 1811, RK) eveneens van Losser en het trouwboek (1799 - 1812, R.K) van De Lutte.

De transcriptie (het overzetten van vaak moeilijk leesbaar handschrift in machineschrift) van de drie boeken wordt in één band als deel 19 in de serie Twentse genealogische en historische bronnen uitgegeven. De uitgave is voorzien van een index op voor en achternamen.

Het boek is verkrijgbaar bij de penningmeester van de CWT, dhr. A.P.C. Kwaaitaal, Dennenbosweg 17, 7557 CB Hengelo, tel. 074 243 40 02, postrekening 4551620 t.n.v. Genealogische Werkgroep Twente.

De prijs van het boek bedraagt f 30,00 plus f 10,00 verzendkosten. De transcriptie is ook op diskette verkrijgbaar en kost dan f 20,- plus f 5,- verzendkosten.

Het eerste exemplaar werd op maandag 17 april 2000, door GWT-werkgroep leider Frans Agterbosch, in het gemeentehuis van Losser aangeboden aan burgemeester J. Smit.

UITGAVEN VAN DE STICHTING HISTORISCHE KRING LOSSER

Het Teylershuis en zijn bewoners (1974) door L.G. Poorthuis; f 4,50

Het Heininkshoes in Dorp Losser (1975) door H.Z. Scherphof-Bekker en L.H.M. Olde Meierink; f 4,50

Monumenten van Losser (1980) door L.H.M. Olde Meierink; f 15,00

Losser voorheen en thans II (1981) door C.J.A. van Helvoort; uitverkocht

Losser voorheen en thans I (fotomechanische herdruk 1996) door C.J.A. van Helvoort; uitverkocht

St. Catharina-klooster Almelo en Klooster Maria Vlucht op de Glaan (1983) door Adriaan Roelofs; f 10,00

Grondstukken en bewoners van Dorp Losser omstreeks 1820 (1986)
Grondstukken en bewoners in de Marke Losser omstreeks 1832 (1989)

3 delen en map met kaarten; f 25,00

Alle veldnamen, boerderijen, huizen, bewoners/ eigenaren en daarbij een schat aan historische gegevens. Een onmisbaar standaardwerk voor iedereen die geïnteresseerd is in de geschiedenis van Dorp en Marke Losser.

Losser en zijn kerkdorpen in oude foto's deel I (1987) door Thea Evers-Evers; uitverkocht

Losser en zijn kerkdorpen in oude foto's deel II (1994) door Thea Evers-Evers; f 25,00

Losser omstreeks 1890 (1991) door Thea Evers-Evers; f 10,00

In Losser is niets gebeurd ... 1940-1945 (1995) door J.J. Luizink; f 25,00

De Schultinchof Losser (1996) door H.Z. Scherphof-Bekker en C.S.M. Meijerink-Hannink; f 4,50

400 jaar Hervormden in Losser (1998) door Georg van Slageren; f 32,50

De uitgaven van de Historische Kring Losser zijn verkrijgbaar bij de penningmeester G.W.Th. van Slageren,
Hogeweg 36,
7582 CH Losser,
tel. 053 538 28 50